

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
Кафедра музичного та перформативного мистецтва

Юрій Кшивак

Грає оркестр народних інструментів:

Хрестоматія з репертуару

Народного оркестру

народних інструментів

Вінницького державного педагогічного

університету

імені Михайла Коцюбинського

з методичними рекомендаціями

Вінниця - 2026

УДК 785.11:781.7:[378.6:37](477.44-25)(076)
DOI: <https://doi.org/10.31652/785.11-781.7-1-38>
Г75

Рецензенти:

Верещагіна-Білявська О.Є., кандидат мистецтвознавства, доцент, завідувач кафедри музичного та перформативного мистецтва Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

Бурдейна-Публіка Т.В., кандидат мистецтвознавства, директор закладу Вінницька дитяча музична школа №1

Рекомендовано Вченою радою факультету мистецтв і художньо-освітніх технологій Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського Протокол №6 від 14.01.2026 р.

Кшивак Ю.І.

Грає оркестр народних інструментів: Хрестоматія з репертуару народного народних інструментів Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського з методичними рекомендаціями. Вінниця. 38 с.

Оркестрові партитури та методичні рекомендації для роботи над ними, упорядковані Ю. Кшиваком, адресовані керівникам оркестрів та ансамблів народних інструментів мистецьких освітніх закладів різного рівня.

ПЕРЕДМОВА

Проблема добору й оновлення концертно-педагогічного репертуару навчальних інструментальних колективів з особливою актуальністю постає у часі героїчної боротьби українського народу з агресором, адже, окрім високих художніх якостей, оркестрові твори повинні виконувати важливу виховну функцію, сприяючи формуванню моральних громадянських якостей сучасної молоді. Тому при доборі матеріалу для оркестру народних інструментів навчальних колективів художній керівник повинен враховувати не лише необхідність розвитку рівня фахових навичок здобувачів освіти, але й емоційного та виховного впливу на виконавців і слухачів самої музики, їх патріотичного виховання.

Саме за таким принципом здійснюється добір концертно-педагогічного репертуару Народного оркестру народних інструментів Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, який функціонує на кафедрі музичного та перформативного мистецтва. Учасниками оркестру є здобувачі спеціальностей В5. Музичне мистецтво та А4.13 Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво) першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти.

Хрестоматію з оркестрових партитур та методичними рекомендаціями до роботи над ними адресовано керівникам колективів студентських та учнівських оркестрів народних інструментів. До неї увійшли партитури чотирьох музичних

творів у стислому вигляді аранжування, що дає змогу виконати ці композиції при мінімальному складі учасників оркестру.

Автор аранжувань та упорядник хрестоматії керує народним оркестром народних інструментів Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Композиції, представлені у збірці, неодноразово виконувались оркестром на всеукраїнських і міжнародних конкурсах та отримували найвищі нагороди.

Досвід керівництва оркестром народних інструментів дозволяє автору-упоряднику надати деякі практичні поради колегам. Насамперед хочу зазначити, що кожний окремо взятий оркестр народних інструментів є неповторним у зв'язку з наявністю тих чи інших музичних інструментів. Звичайно, чим більший набір самих інструментів – тим більше виражальних засобів колективу. Слідуючи творчим задумам авторів, ми повинні використовувати широкий спектр звукових барв музичних інструментів, кожен з яких може виконувати як сольну, так і акомпануючу функцію. Навіть добре відомі музичні твори зазвучать по-новому та цікавіше, якщо буде зроблена оригінальна гармонізація мелодії. Проте, разом з тим, не слід занадто захоплюватися оригінальністю гармонізації, щоб не затьмарити чи спотворити красу самої мелодії.

Звичайно, основне навантаження відводиться базовим інструментам оркестру, зокрема скрипці, баяну, сопілці,

бандурі, басу, ударним, тобто троїстим музикам, котрі виконують головну мелодичну, гармонічну та ритмічну функції. Залежно від рівня майстерності конкретного музиканта оркестру можливо доручити провідну партію тому чи іншому інструменту; спростити чи ускладнити саму партію, придумати на основі даної партії варіацію.

Упорядник хрестоматії вітає творчу фантазію як керівників колективів, так і музикантів оркестру. Іноді якась цікава ідея спонтанно з'являється в процесі розучування музичного твору. Коли оркестранти вникають у суть музичного твору, раптом можуть з'явитись оригінальні сонористичні барви в результаті творчої фантазії виконавців. Прикладом цьому може бути дублювання мелодії різними інструментами як в унісон, в октавному подвоєнні так і в інтервальному викладенні. Це найбільш доречно використати в кульмінації творів. Також кожен музичний інструмент має багатий діапазон звукових імітаційних ефектів: флажолети, тремоло та піцicato у струнно-смічкових, глісандо, фрулято на духових та багато різних прийомів гри на ударних інструментах.

Важливо витримати характер, емоційний стан, темпові рамки, динаміку, кульмінаційні моменти кожного музичного твору.

Безсумнівно, що від кожного оркестранта вимагається бездоганне знання своєї партії. Лише тоді можна відтворити творчий задум композитора в усій його повноті.

Автор аранжувань та упорядник усвідомлює, що далеко не кожний колектив має в наявності цимбали, колісну ліру, козабас та інші українські народні інструменти, що значно розширює та збагачує звучання оркестру. Останнім часом деякі керівники включають до складу народного оркестру електричні музичні інструменти. Це буває необхідно, щоб посилити, наприклад, басову чи ритмічну групи. Проте, на мою думку, оркестр народних інструментів може втратити свою автентичність через надмірне захоплення електронним звучанням.

Отож, шановні колеги, бережемо та плекаймо народний стержень української музики.

Юрій Кшишак,

викладач кафедри музичного
та перформативного мистецтва,
художній керівник та диригент
Народного оркестру
народних інструментів
Вінницького державного
педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

Думи, мої думи

Владислав Заремба
аранжування Юрія Кшивака

Стримано

Скрипка *pp*

Баян *pp*

Бандура *pp*

Фортеріано *pp*

Скрипка II
Альт

Бас *p*

8

Скр. *p*

Бн. *p*

Бнр. *p*

Фн. *p*

Скр.
Алт. *p pizz.*

Бс. *p*

15

Скр.

15

Бн.

mp

Бнр.

mp

Фн.

mp

mp

Скр.
Алт.

mf

Бс.

arco

mp

21

Скр.

21

Бн.

Бнр.

Фн.

21

Скр.
Алт.

Бс.

27

Скр.

Бн.

Бнр.

Фн.

Скр.
Алт.

Бс.

33

Скр.

Бн.

Бнр.

Фн.

Скр.
Алт.

Бс.

Методичні рекомендації

Владислав Заремба

Думи мої, думи

Твір «Думи мої, думи» вражає глибиною драматизму звучання. Навіть виконання славетної пісні Владислава Заремби (1833 – 1902) на вірші геніального Тараса Шевченка в інструментальному викладенні не втрачає свого емоційно-драматичного змісту. Важкі акорди на фоні остинатного баса у динаміці *pianissimo* передають тривогу, біль, трагізм тяжкої долі поета. Перше проведення теми відбувається на фоні майже нерухомої гармонії. Згодом, наче легкий подих вітру, вплітається «перебір арпеджіо» у бандури та клавіру, надаючи темі тривожного хвилювання.

Весь перший куплет бажано зіграти стримано, тихо, заворожуюче. Другий куплет, наче промінець світла, подає надію оптимізму. Пропонуємо виконувати дещо швидше. Підголоски у скрипки та бандури обрамляють головну тему, котра набирає динамічної сили. Гармонія насичується, акордова фактура у бандури створює глибоку основу для динамічного розвитку. Всі інструменти посилюються у динаміці. Тема проходить в інтервальному викладенні. Кульмінація твору – патетична, на темі мелодії приспіву вона звучить повнозвучно у всіх інструментів.

Повтор приспіву – це вже плавний динамічний спад, повернення до початкового емоційного стану, наче біль, котрий поступово відпускає людину.

Завершує композицію відголосок приспіву у нижньому регістрі контрабаса. Йде повний динамічно-драматичний спад на фоні звучання прозорого холодного тонічного тризвуку без *vibrato*.

Фантазія
на дві українські народні мелодії Микола Лисенко
аранжування Юрія Кшивака

Largo **Moderato**

Скрипка I *pp* *p*

Скрипка II
Альт *p*

Кларнет *mp* *p*

Баян
Бандура *pp* *p*

Бас *p*

The first system of the musical score is in 4/4 time and B-flat major. It consists of six staves. The first staff (Violin I) starts with a *pp* dynamic and a half note chord, then moves to a half note chord in the second measure, and continues with a half note chord in the third measure. The second staff (Violin II/Alto) is silent in the first three measures and then plays a half note chord in the fourth measure. The third staff (Clarinet) plays a half note chord in the first measure, followed by a half note chord in the second measure, and continues with a half note chord in the third measure. The fourth staff (Bayan/Bandura) starts with a *pp* dynamic and a half note chord, then moves to a half note chord in the second measure, and continues with a half note chord in the third measure. The fifth staff (Bass) plays a half note chord in the first measure, followed by a half note chord in the second measure, and continues with a half note chord in the third measure. The tempo changes from *Largo* to *Moderato* after the third measure.

=

I 6

II
Алт. 6

Кл. 6

Бн.
Бнд. 6

Бс. 6

The second system of the musical score continues the piece. It consists of five staves. The first staff (Violin I) starts with a half note chord, followed by a half note chord in the second measure, and continues with a half note chord in the third measure. The second staff (Violin II/Alto) plays a half note chord in the first measure, followed by a half note chord in the second measure, and continues with a half note chord in the third measure. The third staff (Clarinet) plays a half note chord in the first measure, followed by a half note chord in the second measure, and continues with a half note chord in the third measure. The fourth staff (Bayan/Bandura) starts with a half note chord, followed by a half note chord in the second measure, and continues with a half note chord in the third measure. The fifth staff (Bass) plays a half note chord in the first measure, followed by a half note chord in the second measure, and continues with a half note chord in the third measure. The tempo remains *Moderato*.

12

I

II
Алт.

Кл.

Бн.
Бнд.

Бс.

16

I

II
Алт.

Кл.

Бн.
Бнд.

Бс.

21 *прискорюючи*

I *p mp*

II Алт.

Кл. *p mp*

Бн. Бнд. *p*

Бс. *p p*

29 **Allegro**

I *f*

II Алт. *f*

Кл. *f*

Бн. Бнд. *f*

Бс. *f*

36

I

II
Алт.

Кл.

Бн.
Бнд.

Бс.

mp *crescendo*

mp

mp

mp

mp

1 2

1 2

1 2

1 2

1 2

42

I

II
Алт.

Кл.

Бн.
Бнд.

Бс.

ff

ff

ff

ff

ff

Микола Лисенко

Фантазія на дві українські народні мелодії

Аранжування здійснено на основі оригінального твору для флейти та фортепіано класика української музики Миколи Лисенка (1842 – 1912), зберігши всю його мелодико-гармонічну структуру. Цей музичний твір чудово передає характерні особливості мелодики української народної пісні.

Вступ варто виконувати на *rubato*. Мелодія звучить на фоні тихого *tremolo* у струнній групі оркестру. Лірична, ніжна, протяжна перша мелодія – наче безкрайній український степ. Ліне плавно, широко. Розвивається, піднімається вгору, досягає вершини і наче птах з розпростертими крилами опускається донизу. Тема звучить в інтервальному викладенні у скрипки та кларнета. Поєднання цих двох інструментів у двоголоссі тембрально збагачує звучання. Важливо, щоб був динамічний паритет між ними, оскільки кларнет за своєю природою є динамічно гучнішим інструментом, ніж скрипка. Також, на мою думку, доречно дати першу партію кларнету, а другу скрипці. Оскільки тембр кларнета більш розкривається в середньому регістрі, а скрипка гарно прозвучить і на струнах «соль» та «ре».

Перша частина «Фантазії» написана у тональності соль-мінор. Друга – в однойменному мажорі. Між ними – коротенька зв'язка, ніби цвірінькання пташок.

Далі композитор майстерно підводить до швидкої другої теми «Фантазії», використавши, ймовірно, власну мелодію. В

цих восьми тактах, котрі передують другій темі «Фантазії», робимо динамічний та темповий «розгон», котрий плавно вводить музику у відому пісню «Гречаники». Весела, запальна тема подана в аранжуванні у триголосному викладенні. Вона має звучати насичено та об'ємно. Потрібно добиватись абсолютної синхронності триголосся у русі шістнадцятими тривалостями та з гострим *staccato* восьмим тривалостями.

Також потрібно звернути увагу на акомпануючу групу. Атака звуку повинна бути легка, синхронна і з точку зору динаміки – на другому плані, даючи змогу сольним інструментам не перетискаючи звук віртуозно вести мелодію.

Там, де Ятрань круто в'ється

Українська народна пісня
аранжування Юрія Кшивака

Moderato

Скрипка I *p*

Скрипка II *p*

Бандура *p*

Кларнет

Баян *pp tremolo*

Бас *p*

Скр. I

Скр. II

Бнр.

Клр.

Бн.

Бс.

Скр. I

Скр. II

Бнр.

Клр.

Бн.

Бс.

18

1

2

rit.

Gliss.

23

Скр. I *f*

Скр. II *f*

Бнр. *f*

Клр. *mf*

Бн. *f*

Бс. *f*

27

Скр. I *p*

Скр. II *p*

Бнр. *mp Solo*

Клр. *mf*

Бн. *p*

Бс. *p*

31

Скр. I

Скр. II

Бнр.

Клр.

Бн.

Бс.

34

Скр. I

Скр. II

Бнр.

Клр.

Бн.

Бс.

Solo

rit.

Українська народна пісня

Там, де Ятрань круто в'ється

Ця відома пісня є шедевром української народної мелодики та яскравим прикладом любовної лірики в українському мелосі. Мелодія лине плавно, душевно: то по звуках тризвуку, то пощаблово. Це спонукає виконавців до пошуку красивого, благородного звуку на кожному музичному інструменті.

Виконання даного твору штрихом *legato* вимагає правильності розподілу смичка у струнних, раціонального використання дихання у духових. Потрібно уникати випадкових акцентів, особливо при зміні напрямку руху смичка.

Перший куплет проводимо у динаміці *piano*. Другий – на октаву вище, на гучнішій динаміці. Далі входимо у модуляцію на *subito piano*, посилюємо динаміку та одночасно розширюємо темп.

У динаміці *forte* звучить кульмінаційний третій куплет. Тема розгалужується у різних інструментів, використовуючи елемент прихованої поліфонії. Плавно струнна група переходить на *tremolo* у приспіві, даючи дорогу кларнету, згодом підхоплює мелодію та завершує твір на флажолетному звучанні.

Важливу партію в даному творі мають баяни та бандури. Гармонійно-підголоскова фактура у цих інструментах

забезпечує стрижень, на якому мелодійні голоси проводять основну тему.

Подільська сюїта

Едуард Брилін

аранжування Юрія Кшивака

Moderato

Скрипка I

Скрипка II

Баян

Бандура

Труба
Кларнет

Бас

Скр. I

Скр. II

Бн.

Бнр.

Трб.
Клр.

Бс.

tr

tr

tr

p

tr

tr

5

5

5

5

5

5

9

Скр. I

Скр. II

Бн.

Бнр.

Трб.
Клр.

Бс.

13

Скр. I

Скр. II

Бн.

Бнр.

Трб.
Клр.

Бс.

Allegro

mf

mf

mp

mp

17

Скр. I

Скр. II

Бн.

Бнр.

Трб.
Клр.

Бс.

21

Скр. I

Скр. II

Бн.

Бнр.

Трб.
Клр.

Бс.

25

Скр. I

Скр. II

Бн.

Бнр.

Трб.
Клр.

Бс.

29

Скр. I

Скр. II

Бн.

Бнр.

Трб.
Клр.

Бс.

p *mf*

p *mf*

p *mf*

33

Скр. I

Скр. II

Бн.

Бнр.

Трб.
Клр.

Бс.

p *mf* 3

p *mf*

p *mf*

37

Скр. I

Скр. II

Бн.

Бнр.

Трб.
Клр.

Бс.

p *mf*

p *mf*

p *mf*

49

Скр. I

Скр. II

Бн.

Бнр.

Трб.
Клр.

Бс.

Detailed description: This block contains the musical notation for measures 49 through 52. The instruments are Flute I (Скр. I), Flute II (Скр. II), Bassoon (Бн.), Clarinet (Бнр.), Trumpet/Clarinet (Трб. Клр.), and Bass (Бс.). Measures 49 and 50 feature triplets in the woodwinds. Measures 51 and 52 continue the melodic lines with slurs and triplets. The key signature has one sharp (F#).

53

Скр. I

Скр. II

Бн.

Бнр.

Трб.
Клр.

Бс.

Detailed description: This block contains the musical notation for measures 53 through 56. Measures 53 and 54 feature a large slur over the woodwind parts. Measures 55 and 56 show more active melodic lines for the woodwinds and brass. The key signature remains one sharp (F#).

65

Скр. I

Скр. II

Бн.

Бнр.

Трб.
Клр.

Бс.

69

Скр. I

Скр. II

Бн.

Бнр.

Трб.
Клр.

Бс.

f

f

f

mf

f

f

73 (8va)

Скр. I

Скр. II

Бн.

Бнр.

Трб.
Клр.

Бс.

ff

ff

77

Скр. I

Скр. II

Бн.

Бнр.

Трб.
Клр.

Бс.

1

2

1

2

1

2

1

2

Едуард Брилін

Подільська сюїта

Автором твору є сучасний вінницький композитор, випускник Національної музичної академії (клас композиції у професора А. Штогаренка) Едуард Брилін (1962 – 2018). Е. Брилін рано пішов із життя, проте його музика є складовою художньо-педагогічного репертуару мистецьких шкіл, коледжів та здобувачів Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, де композитор тривалий час викладав.

Оригінальний варіант було створено для двох скрипок та фортепіано. У процесі аранжування для оркестру цього твору автор-упорядник констатував високий рівень композиторського мислення, адже мелодика побудована надзвичайно логічно, гармонізація музичних тем сама спонукає до створення перекличок між інструментами чи оркестровими групами. Композитор не цитує конкретні народні пісні чи мелодії, проте демонструє знання глибинних основ народної мелодики.

На початку Сюїти звучать два музичні періоди в мажорі, у помірному темпі, як запрошення до танцю. Дует скрипок легко лунає на фоні прозорого акомпанементу. Далі плавно вплітається однойменний мінор у темпі *allegro*. Гострий штрих у сольних інструментів зберігається. Верхній та нижній мелодичні голоси повинні зливатись як динамічно, так і тембрально. Особливо потрібно прагнути синхронності у

виконанні тріолей та мелізмів. Підголоски у бандури мають бути яскравими. Бажано, щоб контрабасист виконував свою партію смичком.

Впродовж всієї швидкої частини твору повинен зберігатись ритмічний тандем басової партії та ударних як основна канва, на яку нанизується мелодико-гармонічна структура. Синкопований характер мелодики, гра динаміки від *subito piano* на довгих нотах і раптові *crescendo* вносять особливий колорит у звучання твору.

На думку автора аранжування, «Подільська сюїта» – надзвичайно влучна назва твору, адже тут прослуховуються мотиви багатьох народностей, котрі мешкають на території Поділля. Це свідчить про те, що композитор добре знав та проникливо відобразив звуками своєї музики багатогранність регіонального мелосу Поділля.

Зміст

Передмова.....	3
В. Заремба. Думи мої, думи. Аранжування Ю. Кшивака.....	7
<i>Методичні рекомендації.....</i>	<i>12</i>
М. Лисенко. Фантазія на дві українські теми. Аранжування Ю. Кшивака.....	14
<i>Методичні рекомендації.....</i>	<i>18</i>
Там, де Ятрань круто в'ється. Українська народна пісня. Аранжування Ю. Кшивака.....	20
<i>Методичні рекомендації.....</i>	<i>24</i>
Е. Брилін. Подільська сюїта. Аранжування Ю. Кшивака....	26
<i>Методичні рекомендації.....</i>	<i>36</i>